THE BOOK OF AUCTORIAL SINCERITY. OCTAVIAN PALER'S NOVEL *LIFE ON A PLATFORM* AND THE CONTINUOUS NECESITY OF PROBLEMATIZING THE EXISTENCE

Mariana Simona VÎRTAN (PLEŞA)
"1 decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: This essay aims to concentrate a brave entrance into the palerian novel's subsidiary, Viaţa pe un peron, a novel about the human existence, seen in perhaps the most tensioned of its own images. Its numerous tensions the literary scenario is filled with are being shown, as a paradox or maybe not, we might say ... through the ,,adamic couple", represented by a history teacher and a woman, Eleonora. It's no need for other characters. Those two replace, in all their actions, the gestures, the winces, the lamentations or the unrests of HUMAN BEING, from anywhere and anytime. Their way of acting seems to be reduced, constantly, to the same common point: life into the solitude, but not any kind of solitude, that solitude of the double, concequently named through the angle of waiting. This must be the foundation of the book and probably its theme. Into the wilderness of a train station named ERO, those two characters bring, eachone, as a justification of their autoexile, the fear... The fear of being required to submit themselves to the ,,cobra's tamers" and to the ,,dog's tamers" allows them to occur, as a single way of rescue, either the withdrawal or the uniformisation. Ration carrying spirits, the two characters cannot accept the pact with those wich are already being submitted. In this way, they choose to punish the ruined society wich has been rhinocerizated. So they find the way of overtaking, by the withdrawal into this world deposed of what's not right. The novel represents, in the same time, a fresco of the social reality before '89 period. A whole world opens in front of us, a world wich has lost its values, kept under the sign of two of the most powerful weapons: the fear and the terror. In front of them people have lost any chance of fighting. The novel propose a solution to fight with those horrible weapons: the acceptation of the destiny is far more important then the destiny itself.

Keywords: dogs and cobra tamers, fear, uniformisation, train station, terror

Romanele paleriene refac traseul nesfârşitelor evadări întru existenţă, prin vacarmul unei societăţi puternic vrăjite de mirajul oglinzii duplicităţii. În faţă se desfăşoară o lume a ,,nimănui" şi a ,,tuturor", a lui ,,tot" sau ,,nimic", orientarea fiind supusă liberului arbitru, pentru fiecare dintre cititori. Apărut în 1981, romanul, *Viaţa pe un peron*, se dezvoltă ca un spaţiu al confesiunii, aproape un jurnal în care recunoaştem drept protagonist OMUL, drept narator OMUL, drept existenţă, UMANITATEA, aflată sub semnul unei realităţi în care tensiunea dramatică dictează şi formulează valori sau nonvalori pe care le obligă a se duela, transmiţând ,,seriozitatea dacă nu gravitatea fiecărui demers şi proces intelectual."[1]

Fără a-şi fi propus să dea lecţii de etică sau morală, fără să transmită învăţături sau pilde, romanul *Viaţa pe un peron* pune, pe tapetul existenţial, imaginea frământată şi tensioantă a umanului. Realităţile declarate nu sunt noi, subiectele atinse nici atât… Ceea ce impresionează, în mod real însă, în abordarea paleriană a acestora, este simplitatea scenei

[1] Daniel Cristea-Enache, Prefaţă la volumul Octavian Paler, *Viaţa pe un peron*, Ediţia a V-a, Iaşi, Editura Polirom, 2011, p. 9.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

existenţiale pe care se succed, rând pe rând, aceste realităţi. Când vorbim despre simplitate, ne referim nu la uşurinţa cu care străbat, spre public, multele şi nesfârşitele frământări, cât identitatea numerică a celor care le enunţă, peronajele romanului. Ironic sau nu, romanul nu abundă în personaje. Toată galeria de personaje se reduce la numărul *doi*: un profesor de istorie şi o femeie, Eleonora. Iată cum îşi propune autorul ca cele două personaje să ne reprezinte. Mergând pe firul istoriei, încă de la începutul lumii, aceleaşi două personaje: bărbatul şi femeia au purtat, prin acţiunile lor, întreaga responsabilitate a umanului. Adam şi Eva au primit, în stăpânire, grădina Raiului şi accesul la toate posibilităţile de a-şi purta, în cel mai ferict mod, propria lor existent, fără a şti că, de fapt, îşi vor duce cu sine, la nesfârşit, propria povară, aceea a luptei nesfârşite dintre valorile umane şi nonvalorile acesteia. Tot sub semnul cifrei *doi* se compune şi atmosfera romanescă a cărţii *Viaţa pe un peron*. Suntem departe de frescele romanului tradiţional românesc sau străin în care societatea era zugrăvită prin prisma unui arbore genealogic întins pe câteva generaţii, structura epică încorporând adevărate fenomene şi specimene umane creatoare de tipologii şi caracterologii; Aici pot fi încadraţi, fără greşeală: Balzac, Victor Hugo, George Călinescu, Hotensia Papadat-Bengescu, etc.

Prima numită, şi singura purtătoare de nume, de altfel, este Eleonora. Despre această prezenţă feminină, aflăm, încă din primele rânduri ale romanului care începe cu o căutare; Şi nu este orice căutare: este căutarea dublului sau, poate, a jumătăţii gata să întregească cercul: ,,De câteva săptămâni încerc să zăresc în direcţia mlaştinei silueta Eleonorei, aşa cum a plecat, cu trenciul pe umeri. ”[2] Cu toate că nu îi leagă nicio relaţie, de natură sentimentală, parcurgem cu ei întreg romanul şi aflăm, prin prisma lor, ce ne propune autorul.

Dacă cei de la începutul lumii, Adam şi Eva, primesc, în dar, grădina Raiului, personajele romanului cad, am putea spune, într-un fel de pustiu - o gară - depopulate, din care nu mai vin şi nu mai pleacă trenuri, nu mai mişună călătorii, în care s-a oprit până şi timpul: ,,Pustiul e o gară părăsită despre care nu ştiu decât ceea ce văd. Uneori mi se pare că au trecut foarte mulţi ani de când pe peronul prăfuit n-a mai coborât nimeni şi că aerul s-a lipit de ziduri ca o rugină străvezie. Alteori, dimpotrivă, am impresia că gara a fost părăsită nu mult înainte de venirea mea şi a Eleonorei, şi că tăcerea ascunde o taină. […] Ceasul de pe peron, care în prima clipă mi s-a părut un ceas obişnuit, cum există în toate gările, arată limpede că timpul însuşi a încetat aici să curgă normal.”[3]

Timpul rupt, liniştea şi singurătatea nasc, în conştiinţele celor două personaje, singurul concret pe care îl duc, cu stoicism, dar şi cu abnegaţie, precum Sisif propria-i stâncă: *aşteptarea*. Aceasta pare a fi miza fundamentală a cărţii şi poate şi tema ei; Mai întâi profesorul deapănă, cu seriozitate, existenţa proprie, până în momentul în care devine locuitor, pe termen nelimitat, al gării şi apoi ea, Eleonora, ajunsă ,la rându-i, ,,chiriaşă” a pustiului, din motive aproximativ asemănătoare, dacă nu identice. De la aceste două confesiuni grave, şi oarecum asumate, porneşte romanul aşteptării: ,,Cele două personaje nu au biografii, în accepţie tradiţională, pe care să le rememoreze, cum ne-am aştepta. Ele sunt

[2] Octavian Paler, *Viaţa pe un peron*, Prefaţă de Daniel Cristea- Enache, Ediţia a V-a, Iaşi, Editura Polirom, 2011, p. 15.
[3] *Ibidem*, p. 17.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

rezumatul a ceea ce gândesc. Prin urmare, meditaţia sfârşeşte în eseu. Rezultatul e un roman abstract-filosofic, nu concret-social care îmbină tematic un process kafkian al condiţiei umane cu absurdul beckettian al unei aşteptări fără sens. ”[4]

În persoana naratorului iese în faţă un fost profesor de istorie care mărturiseşte confesiv: „ Ursitoarele erau bete, probabil, când au venit la capătul meu sau, plictisite, au vrut să se amuze. Au făcut din mine un fel de acrobat fără plasă. Mi-au dat o înverşunare greoaie şi o exaltare care, amestecate, au devenit destin.”[5]Acesta înşiră, rând pe rând, încercările sale, soldate de fiecare dată cu eşec, de a-şi făuri o „meserie”: „Mai întâi am vrut să mă fac pustnic. ”[6]Apoi îşi justifică renunţarea: „De altfel ca să te retragi de bunăvoie într-un pustiu trebuie să îndeplineşti, probabil, mimimum trei condiţii: 1. Să crezi în Dumnezeu sau în ceva asemănător mai mult decât în tine. 2. Să ştii să renunţi. 3. Să nu vrei să vorbeşti cu nimeni despre sihăstria ta. Or eu nu îndeplineam niciuna dintre aceste condiţii. Eram prea egoist şi prea tânăr ca să renunţ la ceea ce nu avusesem încă şi pe deasupra mi se părea plictisitor să nu pot comunica nimănui impresiile mele din pustiu…”[7] După aceea şi-a dorit să devină judecător, pasiune ucisă, fără vreme, de „destinul meu sucit.”[8] Şi acest vis se reîntoarce în renunţare, deoarece mărturiseşte naratorul, oarecum justificativ dar şi simbolic: „eu m-am născut în zodiac Racului, dar, ca să încurce de tot lucrurile, ursitoarele mi-au dat pasiuni puternice, răstignindu-mă între ele şi tendinţa racilor de a da înapoi. Ceea ce a fost un adevărat blestem pe capul meu.”[9]

După acest nou eşec se succed alte pasiuni eşuate, mărturisite, paradoxal, cu o acceptare senină şi departe de regret, de narator: „Aşa am ajuns la istorie. Nu cu gândul să fiu un magistrat care în loc să judece pricini imediate judecă dosarele istoriei. […] Aşa că, după ce am studiat istoria, am devenit profesor de istorie. Era forma mea de ratare, dar mă consolam cu ideea asta. Mi-am zis că dreptatea e imposibilă şi că de fapt nimeni n-are nevoie de ea. Într-o lume în care chiar dreptatea e ratată, îmi puteam îngădui şi eu să fiu ratat.”[10]

Nici perioada copilăriei nu pare a fi departe de linia predestinată eşecului căci nici ciclismul, nici şahul sau muzica nu-i oferă evadarea mult dorită ci îl afundă în eşec. Conştient de acest fapt, îşi organizează propria-i biografie: „ N-am fost niciodată de un optimism prea robust. Dimpotrivă, am fost mereu vulnerabil. Călcâiul lui Ahile, la mine, s-a extins, aşa cam pe trei sferturi de trup.”[11] Cu aceste ratări în CV porneşte acest profesor de istorie drept „călător”, pe peronul din gara ce nu poartă nume fără a avea „pasiunea grandorii”[12]. Personajul feminin, Eleonora, nu pare a fi departe de dublul ei masculin. Ambii abandonează lupta înainte ca aceasta să înceapă. Aceleaşi orgolii mistuitoare puternic mărturisite confesiv, unul celuilalt, le guvernează existenţele întâlnite pe peron. Deşi afişează comportamente ciudate afiliate, fără cusur, unei

[4] Ion Simuţ, *Decalogul aşteptării*, în „România literară”, Revista Uniunii Scriitorilor din România, Secţiunea Critică literară, Nr. 37, anul 2006, accesată la data de 20 februarie 2014.
[5] Octavian Paler, *Viaţa pe un peron*, p. 25
[6] *Ibidem*, p. 25.
[7] *Ibidem*, p. 26.
[8] *Ibidem*, p. 26.
[9] *Ibidem*, p. 27.
[10] *Ibidem*, p. 28.
[11] *Ibidem*, p. 36.
[12] Eugen Simion, *Scriitori români de azi,* vol. IV, Editura David. Litera, Bucureşti, Chişinău, 1998, p. 201

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

nebunii masive, ajung să ne convingă, în final, că pentru a se salva sunt nevoiţi să se retragă în gară, să evadeze de fapt din realitatea măştii care poartă nebunia.

Pentru că sunt purtători de raţiune, cei doi sunt capabili să perceapă pericolul iminent de a purta masca uniformizării dacă părăsesc gara, pustiul, autorul însuşi justificând evadarea în acest spaţiu: ,,am impresia că înţeleg de ce s-au dus atâţia înţelepţi în pustiu: pentru a-şi limpezi convingerile. Cele care rezistă la proba pustiului sunt cele mai profunde."[13] Deşi aflată undeva la marginea lumii, fără coordonate precise, această gară unde se izolează pare a fi salvarea din faţa ,,îmblânzitorilor de cobre" sau ai ,,dresorilor de câini". Lumea în care vieţuiseră până atunci devine de nelocuit şi de nerecunoscut. Scăparea poartă numele unei gări fără nume. Tributul plătit refuzului de a accepta: ,,masificarea, supunerea, uniformizarea"[14], este retragerea. Personajul palerian pare s-o aleagă pe cea din urmă. Şi se pare că şi ego-ul său feminin va urma aceeaşi cale.

Se retrag din calea răului pentru a nu fi obligaţi să pactizeze cu acesta. Apoi privesc, de pe margine, spre cercul viciat în care s-au prins, ca într-un dans, îmblânzitorii de cobre şi dresorii de câini. Această retragere poate purta două peceţi: una a victoriei, aceea de a păstra, cu preţul retragerii în singurătate şi aşteptare, moralitatea umană sau cea a înfrângerii dată de lipsa curajului de a înfrunta teama, răul, supunerea, uniformizarea: ,,Ei sunt nişte evazionişti care meditează de pe margine, fără a fi implicaţi în conflictul cu îmblânzitorii sau dresorii. Meditează despre frică, evitând frica. Fug de rău, în loc să lupte cu el. Se autocondamnă la evazionism, căzând într-un păcat şi mai mare, pasivitatea. "[15] Această retragere este cu atât mai gravă cu cât pare să fie definitivă. Un semn că societatea în care cele două identităţi îşi duceau existenţa, până în momentul evadării, căci putem vorbi aici de o evadare, este aproape sau definitiv întoarsă spre autodistrugere. Cei doi realizează acest fapt la timp pentru a se salva. Gravitatea ruperii de lumea reală este semnalizată de personajul narator, dramatic prin reformularea decalogului dat de Moise pe Muntele Măslinilor. Este aici, mai evident ca oriunde în roman, că lumea, ,,acum de dincolo", a pierdut sacralitatea, l-a pierdut pe însuşi Dumnezeu. Avem în faţă un act puternic de aroganţă, aceea de a echivala un set de îndemnuri pe care sanctitatea le-a impus muritorilor pentru a-şi asigura viaţa eternal: ,,Iată pe scurt, tot ceea ce ai auzit aceasta este: teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui. Acesta lucru e cuvenit fiecărui om. "[16]

Am putea crede că profesorul se răzvrăteşte împotriva acestuia. El creează un set propriu de porunci, anulându-le automat pe celelalte: ,,Am şi un decalog aici. Eu l-am scris şi tot eu l-am atârnat pe peretele sălii de aşteptare. Cum ridic ochii, îl văd. Şi de fiecare data îmi repet una din cele zece prounci. De fiecare data una singură, ca să mă conving s-o urmez.
Iată-le cum sună: Prima poruncă: Să aştepţi oricât.
A doua poruncă: Să aştepţi orice.
A treia poruncă: Să nu-ţi aminteşti, în schimb, orice. Nu sunt bune decât amintirile care te

[13] Viorel Cacoveanu, *Interviuri literare*, colecţia *Opera Omnia*, publicistică şi eseu contemporan, Editura Tipo Moldova, Iaşi. 2014, p. 71
[14] Ion Simuţ, *Decalogul aşteptării*

[15] *Ibidem,*
[16] *Ecclesiastul,* cap. 12

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

ajută să trăieşti în prezent.
A patra poruncă: Să nu numeri zilele.
A cincea poruncă: Să nu uiţi că orice aşteptare e provizorie, chiar dacă durează toată viaţa.
A şasea poruncă: Repetă că nu există pustiu. Există doar incapacitatea noastră de a umple golul în care trăim.
A şaptea poruncă: Nu pune în aceeaşi oală şi rugăciunea şi pe Dumnezeu. Rugăciunea este uneori o formă de a spera a celui ce nu îndrăzneşte să spere singur.
A opta poruncă: Dacă gândul ăsta te ajută, nu căuta să recunoşti că speri neavând altceva mai bun de făcut sau chiar pentru a te feri de urmările faptului că nu faci nimic.
A noua poruncă: Binecuvântează ocazia de a-ţi aparţine în întregime. Singurătatea e o târfă care nu te învinuieşte că eşti egoist.
A zecea poruncă: Aminteşte-ţi că paradisul a fost, aproape sigur într-o grotă. ”[17]

Apoi afirmă, mai grav: ,,Ce bună idee am avut cu decalogul ăsta. De câte ori sunt în dificultate, apelez la el. Mă uit şi caut porunca de care am avut nevoie în clipa respectivă. Şi imediat îmi revin. Nu ştiu ce m-aş fi făcut fără asta. Poate că omul s-a obişniut să i se poruncească. El îşi permite să fie surd la rugăminţi, dar devine atent când i se porunceşte. N-aţi văzut că şi Dumnezeu a folosit aceeaşi metodă? În loc să ne ilumineze, a descoperit că e mult mai comod să ne poruncească. În zece porunci a rezolvat totul. După aceea s-a putut retrage liniştit. Poruncile aveau să îmbrâncească pe cel ce trebuia îmbrâncit, să ucidă pe cel ce trebuia ucis, pentru ca lumea să vadă că nu e de glumit cu împărăţia cerurilor şi că, la nevoie, păcătoşii vor fi mânaţi cu biciul spre mântuire. ”[18]

Abia aici reuşim să trecem dincolo de a-i atribui negarea lui Dumnezeu şi să nu-i judecăm îndrăzneala. Lumea din care făcea parte omorâse toate perceptele morale prin transformarea sa. Rămas fără acestea naratorul caută, în lipsa atenţiei lui Dumnezeu, să le găsească un înlocuitor, semn că simte, în continuare, nevoia să creadă în ceva. Decalogul său devine astfel o carte sfântă a aşteptării. Nu poate trăi fără a se supune unor reguli, în timp ce în lumea reală acestea au fost abolite. Dacă analizăm atent cele 10 porunci, se observă repetabilitatea ,,aşteptării”, devenite leitmotiv al existenţei sale; Trebuie să aştepte oricât, orice; El însuşi îşi impune şi o limită a aşteptării în porunca a V-a: ,,Să nu uiţi că orice aşteptare e provizorie, chiar dacă durează toată viaţa.”[19]

Acest provizorat despre care aminteşte aici se întinde, paradoxal, până la sfârşitul vieţii. Autorul decalogului nu transformă acest fapt nici în dramă nici în dezolare. O aprobă senin şi cu resemnare. Motivul este explicat în următoarele porunci: ,,Dacă gândul ăsta te ajută, nu căuta să recunoşti că speri neavând altceva mai bun de făcut sau chiar pentru a te feri de urmările faptului că nu faci nimic. ”[20] De aici aşteptarea se transformă în speranţă apoi în acceptare şi consolare. Cercul se-nchide cu ultima poruncă în care sintetizează, pur şi simplu: ,,paradisul a fost, aproape sigur într-o grotă. ”[21] De ce n-ar fi acest paradis posibil şi-n gara unde domneşte aşteptarea. Ce dacă teama de a pactiza cu un sistem

[17] Octavian Paler, *Op. cit*., p. 20
[18] *Ibidem*, p. 21.
[19] *Ibidem*, p. 20.
[20] *Ibidem*, p. 20.
[21] *Ibidem*, p. 20.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

bolnav, care şi-a pierdut, rând pe rând, virtuţiile devine un motiv al evadării? Căci evadare se poate numi fuga lor din cotidianul anost spre gara pustie. Sau autoexil şi e, practic, totuna. Fiindcă nu se pot supune stării de fapt care contravine principiilor nealterate în care cred şi le guvernează viaţa, cele două personaje se văd puse în faţa unei alegeri duble: revolta sau renunţarea.

Prima dintre acestea ar însemna nesupunere la ordine şi echilibrul social, or cele două personaje nu menţionează nicăieri, în dialogurile sau monologurile lor acest fapt. Cealaltă, renunţarea, retragerea, împinsă până la a aştepta oricât şi orice, devine înălţătoare pentru că scoate din uniformizare cele două personaje; acestea devin, prin urmare, mesageri ai unei modalităţi de a păstra vii convingerile proprii fără a încălca regulile socialului. Plecarea tacită din faţa pericolului de rinocerizare îi salvează de acuzele lectorilor fini. Nu înfruntă direct pericolul pentru că sunt conştienţi de imposibiliatea izbândei imediate. Aleg însă să pedepsească socialul prin retragerea din spaţiul acestuia într-o lume uşor deposedată de rău. Cu toate că prima dată am fi tentaţi să blamăm teama şi lipsa curajului de a înfrunta ordinea greşită a stării de fapt, pe îmblânzitori şi dresori, ajungem să accepetăm decizia celor două personaje de a se autodefini prin aşteptare.

Aceasta devine, prin urmare, un fel de condiţie a umanului de a se autodepăşi: ,,Aşteptarea celor două personaje e ambiguă, impinsă până la absurd, până la pierderea speranţei. Nu are obiect precis. Bărbatul şi femeia se călesc în singurătate, pentru a deveni profesionişti ai aşteptării. În fond, acesta este şi mesajul universal al romanului, insistent subliniat de narator, aşteptarea, defineşte condiţia umană. Omul este fiinţa umană care aşteaptă întreaga viaţă. Iar această aşteptare poate fi disperată sau chiar fără sens. ”[22]

Cu toate acestea, marea retragere întru aşteptare, pune în faţa noastră, a lectorilor, cititori printre rânduri, două personaje, gata pregătite pentru un destin tragic. Fuga din faţa lui nu poate fi judecată ca gest de laşitate ci de teamă a sfârşitului, în faţa căruia nu au de ales decât supunerea. Scăparea este imposibilă şi ei ştiu acest lucru. Şi astfel se deschide cel mai complex dintre procesele la care profesorul de istorie ajunge să participe, direct sau indirect. El însuşi mărturiseşte Eleonorei preferinţa pentru procese în căutarea adevărului care trebuie, mai întâi, aspru cercetat, întâi negat apoi acceptat. Sigur că înainte de a-şi realiza propriul proces, îşi face ucenicia judecând altele. Este de amintit aici procesul în care vine în apărarea femeii din frizerie pe care o găseşte drept victimă a celor din jur care nu-i înţeleg şi-i dezaprobă gestul de a veni mereu în frizerie deşi îşi pierduse locul de muncă, în speranţa că va mai câştiga un ban din bacşişul primit.

Gesturile şi chiar întâmplarea în sine este cutremurător de dramatică: ,,A stat câteva clipe fără să spună nimic, privind fix spre partea din fund a frizeriei. Apoi deodată s-a congestionat şi a început să strige. Şi pe măsură ce striga, vocea ei se subţia, devenea ţipăt până când ţipătul s-a sfărâmat. […] Nu mai era un ţipăt omenesc. Era un ţipăt animalic plin de disperare şi de neputinţă. ”[23]

[22] Ion Simuţ, *Decalogul aşteptării*
[23] Octavian Paler, *Op. cit.*, p. 40

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

Tratarea acesteia, cu nepăsare, de către cei din frizerie şi chiar de narator este mărturisită cu un soi de indignare, dar şi de laşitate căci deşi dezaprobă purtarea celor din jur, el însuşi o întăreşte ferindu-se să facă vreun gest: ,,Ţipătul ei nu exista. În zadar ţipa, nimeni nu vroia s-o audă. Inclusiv eu, de fapt. Căci în tot acest timp nu m-am sculat de pe scaun ca să mă întorc. ”[24] Aceste procese devin, prin urmare, prelungiri ale proceselor pe care le organizează asupra conştiinţei sale. Apoi toate acestea devin ample spaţii ale rechizitoriului general, transformate într-un ,,proces de rinocerizare.”[25] Suntem aruncaţi, aşadar, în plină atmosferă ionesciană. Absurdul situaţiilor la care personajul ia sau nu parte, restaurează un spaţiu ,,securizant şi consolator”[26] în care posibilul devine imposibil şi invers. Un spaţiu în care omul se vede pus în incapacitatea de a-şi înţelege sensul existenţei dominat fiind de ,,sentimental ratării”[27]. Nu ştim dacă mărturisirile profesorului sunt ancorate în realitate dar ştim, cu siguranţă, că se află la graniţa fragilă dintre a fi şi a nu fi. Nu am putea afirma, cu certitudine, că relatările sale nu sunt obiect al imaginaţiei unui om care ratează lupta cu nenumăratele pasiuni pe care le înşiră, cu abnegare. Cum, de altfel, nici nu putem nega probabilitatea ca zbaterile sale să facă obiect al concretului cotidian. Ne vedem astfel obligaţi să poposim în zona parabolei cu condiţia să ,,acceptăm, de la început că omul care se confesează poate fabula, dar că în fabulaţii el continuă să existe cu neliniştile sale. ”[28] Fabulaţii sau nu, temerile sale se găsesc într-o zonă limită a limitelor. Modalitatea prin care caută să răzbată este aceea de a fabrica sau nu nişte întâmplări prin care să-şi justifice alegerile. Fireşte că toate acestea sunt, mai întâi, trecute prin sita rară a procesului în încercarea de a ,,trage toate faptele spre adevăr. ”[29]

În fiecare din acestea se dă o luptă accerbă pentru adevăr, morală şi eticism. Cu toate acestea, este destul de dificilă încercarea de a separa plăsmuirea de realitate. Nu ştim sigur dacă nu cumva aceasta a fost chiar dorinţa scriitorului. Să-şi trimită lectorii, şi aici vorbim de cei avizaţi, în spaţiul unei parabole care să lase libere toate palierele de cercetare şi înţelegere a simbolurilor şi actelor ce le enunţă. Nu ştim când începe realitatea unde se termină şi când intervine fabulaţia. Ne vedem puşi în faţa unor fapte şi relatări care ar putea, la fel de bine, să depăşească realul şi să intre în ambiguitate sau invenţie. Sau invers … Sigur că ne punem întrebarea dacă nu cumva toate evenimentele din viaţa profesorului sunt ţesute de imaginaţia sa: există, cu adevărat, gara, pustiul, îmblânzitorii de cobre, Eleonora?

Dacă ar fi să cercetăm realitatea anilor în care se naşte romanul, răspunsul la aceste întrebări ni se oferă pozitiv. Un profesor de istorie, puternic activant în spaţiul juridicului se retrage, din faţa pericolului reprezentat de îmblânzitorii de cobre, într-o gară pustie, aflată la marginea unei mlaştini. Sigur că locul şi timpul sunt neprecizate, tocmai pentru a divaga de la realitatea socială a anilor ’80. Sub haina ambiguă a parabolei se naşte o adevărată dramă. Se disociază aici, deja, o luptă a individului cu starea inumană a unor evenimente ce-l forţează să

[24] *Ibidem*, p. 41.
[25] Eugen Simion, *Op. cit.*, p. 203
[26] Alina, Crihană, *Naraţiuni identitare în proza lui Octavian Paler: de la romanul parabolic la scriitura autobiografică postotalitară*, [în] ,,Revista Transilvania”, nr. 3/2013, revistă editată de Centrul Cultural Interetnic Transilvan, serie nouă, Anul XLI (CXLV)
[27] Gusdorf, Georges, *Auto-bio-graphie, Lignes de vie 2*, Odile Jacob, Paris, 1991
[28] Eugen Simion, *Op. cit.*, p. 202.
[29] *Ibidem*, p. 204.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

ia o decizie disperată. Să fugă din faţa fricii pentru a nu fi forţat să dea ochii cu ea. Istoria care-l include şi pe el declanşează mecanismele.

În conştiinţa personajului se compune astfel spargerea echilibrului existenţial, locul său fiind luat de ,,dominaţia despotică”[30] dată de îmblânzitorii de cobre. Declanşarea acestor realităţi este declanşată de momentul din frizerie, când femeia rămasă fără locul de muncă, şi fără altă posibilitate de a se întreţine scoate un ţipăt dramatic. Tresărind surd la auzul lui, profesorul va fi dominat apoi de acest sunet pe care îl aude neîncetat. Atunci realizează că nu mai coabitează cu universal său, că îi va deveni un spaţiu străin din care se expulzează singur, izbindu-se, precum un sfânt, după cum mărturiseşte, cu sinceritate, în pustiu dar se loveşte de o nouă eşuare. Revoltat împotriva răului impus de îmblânzitorii de cobre, se revoltă, de fapt, împotriva realităţii sociale care aplică nişte principii eronate, aşezate sub pecetea terorii şi a fricii.

Raportat la realitatea socială de dinainte de ’89, romanul aduce, în faţa cititorilor, imaginea perimată şi distrusă de teamă a unei societăţi care şi-a pierdut valorile. Citită, urmând acest palier al interpretării, cartea redă radiografia regimului totalitar al ultimului deceniu ceauşist. Transpar, dintre rândurile lui, modalităţile de funcţionare a sistemului aflat sub semnul a două dintre cele mai puternice arme, în faţa cărora omul şi-a pierdut orice şansă de a lupta: teama şi teroarea.

În timp ce acest sistem totalitar caută să submineze valorile şi să reducă puterea conştiinţei colective la supunere, romanul palerian propune un mod pe care îl găseşte, prin profesorul de istorie, de a lupta cu sistemul. Se retrage în pustiu, împreună cu valorile sale, de teama de a nu fi forţat să renunţe la ele. Undeva, spre finalul romanului, el însuşi mărturiseşte că era pe punctul de a renunţa la acestea şi de a se transforma în îmblânzitor de cobre. Ajuns în mlaştină, pentru a doua oară, foloseşte fluierul cu care adoarme cobra, de teama de a nu-şi pune viaţa în pericol.

Important este nu atât acest fapt cât conştientizarea greşelii pe care o face şi pe care o justifică, mai apoi: ,,Abia atunci mi-am dat seama ce semnificaţie avusese întâmplarea de la colibă. Va să zică putusem să joc rolul îmblânzitorului; <<Ce uşor e să treci dintre victime între îmblânzitori>> mi-am spus şi în clipa aceea, mi-a fost scârbă de mine. Parcă eram murdar tot. Melodia pe care-o cântasem mă murdărise. Poate că tocmai de aceea mă lăsaseră acolo, lângă colibă, singur ca să zdruncine ultimul rest de încredere în mine. <<Ce simplu e, la urma urmei, să te degradezi, mă gândeam>>”.[31]

Viaţa pe un peron reformulează, la acest nivel, o modalitate subversivă de a lovi într-un sistem perimat, ucigător de conştiinţe şi creator de uniformizare, un mod ,,de adresare

[30] *Ibidem*, p. 564.
[31] Octavian Paler, *Op. cit.*, p. 227.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

directă unui confesor, resimţit ca absolut necesar”[32]. Neputând denunţa, direct, această formă de alienare a libertăţii individuale şi colective, autorul alege calea scrierii pentru a denunţa modul abrupt şi terifiant al dictaturii comuniste de a-şi impune propriile principii, prin orice mijloace, chiar dacă acestea au periclitat dreptul la liberă opinie şi chiar cel la viaţă, apelând la o ,,analiză angajată, printr-o implicare disociativă.”[33]. Individul sau colectivitatea, deveniţi unul şi acelaşi lucru sub reprezentarea profesorului au de ales între uniformizare şi libertate. Fiind un spirit intransigent dar temător, alege să se revolte, dar tacit, împotriva sistemului, prin exilul în spaţiul pustiu al gării, ferit oarecum de pericolul de a fi surprins de cobre şi de îmblânzitorii lor. Autorului îi rămâne astfel, la fel ca personajului său, să refuze uniformizarea: ,,individul are de ales între anonimat şi singurătate”[34]. Ca ,,răzbunare” dă naştere acestui roman. Aici deplânge inechităţile sistemului, modul barbar de a domina conştiinţa indivizilor, reducându-i la tăcere, prin apel la cobre. Veninul lor este letal şi oamenilor din roman, sau din afara lui, li se aminteşte acest fapt de fiecare dată.

Poate că fineţea cu care a pus în scenă jocul personajului şi metaforele folosite, pentru a justifica realităţile imposibil de numit, în mod direct, fără a se supune unor consecinţe punitive, a făcut ca acest roman să nu rămână blocat în sertarele Securităţii. Nu s-a aflat niciun moment sub arma nemiloasă a cenzurii dar au fost interzise orice analize sau interpretări ale acestuia: ,,Ar însemna asta oare că e un roman perimat, din moment ce a exercitat un rol subversive în anii ’80 şi, prin urmare, era <<valabil>> numai atunci, în acel context politic? E îndreptăţit să ne întrebăm: cum trec, dacă trec subversivităţile conjuncturale dincolo de epocile în care şi-au îndeplinit funcţia critică şi provocatoare? Răspunsul e simplu, pentru romanul lui Octavian Paler: prin universalitatea parabolei.”[35]

Acest roman trece dincolo de deceniul pe care-l reprezintă venind până în actualitate. Îşi depăşeşte rolul strict subversiv, apărător al unor principii pe care regimul comunist a încercat să le anuleze pentru a-şi subordona indivizii, fără drept de apel. O dată redobândită libertatea, după momentul ’89, romaul nu s-a diluat în negura uitării. A păstrat, şi păstrează, în continuare, varii imagini şi idei sau realităţi cu care omul oricărui deceniu sau secol se intersectează, de neumărate ori, de-a lungul existenţei.

Pe peronul aşteptării, în gara fără nume, sau numită generic ,,viaţă”, se poate situa şi astăzi, oricare dintre noi. Omul este fiinţa născută întru aşteptare, întreaga sa viaţă. Oricare ar fi scopul acesteia: social, politic, moral, estetic, economic, ea devine definitorie pentru condiţia umană. Romanul poate fi cartea oricui, după cum însuşi autorul mărturiseşte: ,,în loc să mă adresez păianjenilor din sala de aşteptare ori vântului care sufla dinspre pădure spre mlaştină, mă adresez unor oameni pe care nu-i văd, nu-i cunosc şi unii, poate încă nici nu s-au născut.”[36] Şi el evită, cu subînţeles, localizarea existenţei: ştim că personajele sale se retrag într-un spaţiu - o gară pustie - lângă o mlaştină, dar nu ştim exact unde. Nici gara nu poartă un

[32] Ion Simuţ *,,Variante la un autoportret”*, Prefaţă la Octavian Paler, *Autoportret într-o oglindă spartă*, Polirom, Iaşi, 2010, p. 8
[33] Mircea Iorgulescu, *Ceara şi sigiliul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982, p. 208
[34] Maria Toma-Damşa, *Amprente… Octavian Paler şi gândirea filosofică*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2009, p. 32
[35] Ion Simuţ, *Decalogul aşteptării*
[36] Octavian Paler, *Op. cit.*, p. 18

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

nume; pe portalul intrării zac, într-o aceeaşi aşteptare, câteva litere, trei la număr, ,,albe, pe un fond albastru, spălăcit."[37]

Ştim doar atât cât ni se precizează, că aşezarea lor dă naştere unui cuvânt, incomplet şi el: ERO - aflat parcă în aceeaşi aşteptare. Sau după cum mărturiseşte autorul ,,după toate aparenţele, numele gării a fost scris de la început astfel, incomplet şi misterios, ca şi cum cineva ar fi vrut să lase fiecărui călător posibilitatea de a-i da ce nume vroia."[38] Să fie oare aceasta o posibilitate de evadare în libertate? Nu suntem puşi în faţa a ceva dinainte stabilit doar aici, în gara pustie. În rest, nu avem nicăieri tangenţă cu libertatea. În afara acestui ,,topos", paradoxal pustiu şi respingător, mişună pericolul iminent: la orice pas, dresorii şi îmblânzitorii de cobre răspândesc teama şi instaurează teroarea. Aici totul se desfăşoară altfel: poţi să numeşti gara cum vrei, mărturiseşte, surprins personajul. Şi îşi chiar permite reformularea unor posibile nume: ,,Într-o zi am luat o bucată de cretă şi m-am jucat încercând să compun un cuvânt adăugând o literă: EROS, EROU, ZERO. Şi numele pe care le obţine, prin jocul de cuvinte, sunt încărcărcate de simbol. Dacă stăm să analizăm ordinea lor, am putea conchide că iubirea şi curajul devin neant, năruindu-se, în acelaşi spaţiu al nimicului şi incertului.

Bănuiala ne este confirmată tot de personaj: ,,Ceasul de pe peron, care în prima clipă mi s-a părut un ceas obişnuit, cum există în toate gările, arată limpede că timpul însuşi a încetat aici să curgă normal. Numai minutarul se învârteşte. Cealaltă limbă stă nemişcată; s-a împotmolit parcă în mâlul unei ore şi nu mai poate înainta. De aceea vă daţi seama şi mersul minutarului a devenit zadarnic."[39] Pendulând între teama de cobre şi câini, cu ai lor imblânzitori, şi un timp care şi-a pierdut durata, cele două personaje, profesorul şi Eleonora, ar putea deveni exponenţi ai individului aflat în căutarea certitudinii că există izbândă în lupta cu destinul. În plus, tot autorul menţionează că situaţia lor nu poate fi aşezată în singularitate, tensiunile moral-existenţiale ale eului luat sub observaţie[40] raportându-se la întreaga umanitate. Pustiul devine universal: ,,chiar dacă dumneavoastră veţi declara în sfârşit că nici gara nu există, că ea nu e decât nălucirea unei minţi rătăcite … vă înşelaţi, domnilor, daţi-mi voie să vă spun de acum. Asemenea gări există. E plină lumea de ele."[41]

Înseamnă atunci că destinul celor doi nu e singular. Poate din acest motiv romanul nici nu mai are nevoie de alte personaje. Epicul se desfăşoară, la fel de bine prin acţiunile celor doi, căci ne reprezintă, cu suficienţă, în planul prezentului, aşa cum ne-a reprezentat, cu siguranţă, în cel al trecutului,,redând nevoia de comunicare"[42]. Nici numele lor nu contează, unul ales la întâmplare, iar celălalt nenominalizat, subscriu aceloraşi idei. Aici poate fi orice individ, şi pustiul acesta apare în universal, la fel ca aşteptarea. Doar că era nevoie de cineva s-o amintească. Şi aici intervin cei doi. Pustiul animă singurătatea. Şi este totuşi o singurătate

[37] *Ibidem*, p. 19
[38] *Ibidem*, p. 19
[39] *Ibidem*, p. 17
[40] Daniel Cristea-Enache , *Ultimul Paler*, [în] ,,România Literară" Nr. 48, 2007, http://www.romlit.ro/ultimul_paler
[41] *Ibidem*, p. 19
[42] Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura Corint, Bucureşti, 2007, p. 5.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

în preajma cuiva. Este singurătatea în doi. Un el şi o ea aflaţi în nevoia supremă de a comunica şi de a se comunica.

Pustiul şi singurătatea devin suportabile căci cele două personaje se refugiază în confesiunea care „redă sens experienţei existenţiale”[43]. Vorbesc, prin urmare sunt reale, există. Nu apar ca plăsmuire a eului ci, mai degrabă, ca reprezentanţi ai acestuia. Prin prisma lor, omul îşi poate regăsi propriul destin, propria-i identitate: căutarea sinelui, disperarea, fuga, singurătatea, frica de pustiu şi de exteriorul lui: necesitatea confesării. Oare nu sunt acestea atributele oricărei fiinţe? Ceea ce aşteaptă ei nu aşteaptă oricine?

Eliberându-se de identitatea primită în spatial social, se strecoară astfel în universal. Chiar dacă nimic din ceea ce trăiesc acestea nu devine obiect al realităţii cotidianului, a preajmei, oricine e liber să se regăsească pe sine în omul ce caută, necontenit, în aşteptare, sensurile existenţei sale, dincolo şi dincoace de moarte - salvarea. Jocul existential pe care-l desfăşoară autorul aici, finalizează dramatic cu aceeaşi imagine cu care se deschide romanul. Acceptarea destinului este mai importantă decât destinul însuşi.

Nu ne rămâne decât să căutăm, în paginile cărţii, soluţia potrivită de acceptare a destinului, aşa cum o soluţionează, în cele din urmă, personajele sale sau într-un mod cu totul diferit: „Modul în care un om îşi acceptă destinul este mai important decât însuşi destinul său.”[44]

BIBLIOGRAFIE:

1. Viorel Cracoveanu, *Interviuri literare*, colecţia *Opera Omnia*, publicistică şi eseu contemporan, Editura Tipo Moldova, Iaşi. 2014
2. Crihană, Alina, *Naraţiuni identitare în proza lui Octavian Paler: de la romanul parabolic la scriitura autobiografică postotalitară*, [în] „Revista Transilvania”, nr. 3/2013, revistă editată de Centrul Cultural Interetnic Transilvan, serie nouă, Anul XLI (CXLV)
3. Cristea-Enache, Daniel, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura Corint, București, 2007
4. Cristea-Enache, Daniel, *Ultimul Paler*, [în] „România Literară” Nr. 48, 2007, http://www.romlit.ro/ultimul_paler
5. Cristea-Enache, Daniel, Prefaţă la volumul Octavian Paler, *Viaţa pe un peron*, Ediţia a V-a, Iaşi, Editura Polirom, 2011
6. Gusdorf, Georges, *Auto-bio-graphie, Lignes de vie 2*, Odile Jacob, Paris, 1991

[43] Alina Crihană, *Op. cit.*, p. 58
[44] Wilhelm von Humboldt, în Octavian Paler, *Viaţa pe un peron*, p. 13.

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)

7. Micu, Dumitru, *Istoria Literaturii române, De la creaţia literară la postmodernism*, Editura Saeculum. I. O., Bucureşti, 2000

8. Paler, Octavian, *Un om norocos*, Prefaţă de Mircea Iorgulescu, Ediţia a II-a, Editura Polirom, Iaşi, 2008.

9. Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la început până astăzi*, Editura Univers, București, 1981

10. Pruteanu, George, *Octavian Paler*, [în] revista „Dilema", nr. 182, 5 iul. 1996, http://www.pruteanu.ro/ CroniciLiterare/182paler-jum.htm

11. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi,* vol. IV, Editura David. Litera, București, Chișinău, 1998

12. Simuţ, Ion, *„Variante la un autoportret"*, Prefaţă la Octavian Paler, *Autoportret într-o oglindă spartă*, Polirom, Iaşi, 2010

13. Simuţ, Ion, *Decalogul aşteptării*, în „România literară", Revista Uniunii Scriitorilor din România, Secţiunea Critică literară, nr. 37, anul 2006, accesată la data de 20 februarie 2014

14. Toma-Damşa, Maria, *Amprente… Octavian Paler şi gândirea filosofică*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2009

15. Zaciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel, *Dicţionarul scriitorilor români (M-Q)*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Editura Albatros, 2005

16. Iorgulescu, Mircea, *Ceara şi sigiliul*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982

BDD-A22010 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:56 UTC)